

Assignatura: ANTROPOLOGIA DEL RITUAL I DE LES REPRESENTACIONS SIMBÒLIQUES

Codi: 28686

Professora: Montserrat Ventura i Oller.

Cicle: Segon

Semestre: Segon

Núm Crèdits: 7'5

Tipus: TR

Horari de classe:

Gr.1:	Dt-Dj	11.30-13.00
TI 1:	Dt	15.00-16.00
DT 1:	Dt	13.00-14.00

Despatx: B9-137

Telèfon: 93 581143

E-mail: Montserrat.Ventura@uab.es

CONTINGUTS

Després d'unes consideracions introductòries sobre la religió i uns aclariments previs sobre qüestions de terminologia, imprescindibles per a la comprensió de l'enfocament històric de la disciplina, el temari tractarà breument la teoria del símbol i el seu ús per l'antropologia, entrarà en les teories sobre el mite i se centrarà en el ritual. En aquest punt el curs entrarà tant en l'anàlisi de rituals tradicionals – on tractarem exemples clàssics, com el sacrifici i el canibalisme- com els més contemporanis, tot dedicant un tema sencer als rituals de pas. En la darrera part del curs tractarem el xamanisme com exemple particular, i dedicarem el darrer tema al dinamisme del símbol i el ritual, on tractarem el debat entorn al concepte de sincretisme.

OBJECTIUS

En acabar el curs l'estudiant ha de conèixer les teories clàssiques sobre la religió, el símbol, el mite i el ritual, i ser capaç de descriure i d'analitzar un ritu en les seves característiques essencials.

TEMARI

Bloc temàtic I: La religió

Tema 1: L'antropologia social i l'estudi de la religió

Tema 2: Funció social i funció simbòlica de la religió

Bloc temàtic II: El símbol

Tema 3: L'estudi antropològic del símbol

Tema 4: Teoria del símbol

Tema 5: Símbol, estructura i formes de classificació

Tema 6: L'antropologia simbòlica

Tema 7: L'antropologia cognitiva

Bloc temàtic III: El mite

Tema 8: Les teories clàssiques del mite

Tema 9: L'anàlisi estructural dels mites.

Tema 10: Llegendes, contes, rumors i altres formes de comunicació simbòlica

Bloc temàtic IV: El ritual

Tema 11: El ritual: introducció

Tema 12: Sacrifici, mort ritual i canibalisme

Tema 13: Els ritus de pas

Tema 14: Simbolisme ritual, procés ritual i drames rituals

Tema 15: Les festes

Tema 16: La ritualitat contemporània i els actes simbòlics de classificació problemàtica

Bloc temàtic V: L'eficàcia simbòlica

Tema 17: El xamanisme

Tema 18: Símbols, rituals i història

AVALUACIÓ

L'avaluació consistirà en tres parts: 1) ressenya comentada de lectures, a exposar i analitzar en les tutories integrades (TI) i a lliurar durant el curs (20% de la nota); 2) anàlisi d'un ritual (40% de la nota); i 3) Examen (40% de la nota). La pauta del treball es lliurarà la setmana anterior a Setmana Santa. La data de lliurament del treball realitzat és la mateixa de l'examen.

TUTORIA INTEGRADA

El centre d'atenció de la Tutoria Integrada (TI) serà l'anàlisi i discussió de les lectures obligatòries, coincidint amb els comentaris a avaluar. El primer dia de classe es distribuïran els grups de discussió per dates.

DOCÈNCIA TUTORITZADA

El centre d'atenció de la Docència Tutoritzada (DT) és la comprensió del contingut del curs i la resolució individualitzada dels problemes que plantegi. Especialment, durant la segona part del curs, l'atenció se centrarà en l'anàlisi del ritual que cada estudiant portarà a terme de forma individualitzada. L'estudiant podrà ser convocat/da al despatx per a fer el seguiment i aprofundir en la comprensió d'aquests dos blocs, o bé hi podrà anar lliurement quan en senti la necessitat, sempre prèvia cita (montserrat.ventura@uab.es).

BIBLIOGRAFIA

Obres generals

- Cantón Delgado, Manuela 2001 *La razón hechizada. Teorías antropológicas de la religión*, Barcelona: Ariel.
- Díaz Cruz, Rodrigo 1998 *Archipiélago de rituales. Teorías antropológicas del ritual*, Barcelona: Anthropos.
- Duch, Lluís 1997 *Antropología de la religión*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Izard, Michel y Pierre Smith (eds) 1989 (1979) *La función simbólica*, Madrid: Júcar.
- Meslin, Michel 1978 *Aproximación a una ciencia de las religiones*, Madrid: Ediciones Cristiandad.

- Morris, Brian 1995 (1987) *Introducción al estudio antropológico de la religión*. Barcelona: Paidós.
- Rubio Hernández, Rogelio 1988 *Antropología: Religión, Mito y Ritual*, Madrid: UNED.
- Waal Malefijt, Annemarie de, 1975 *Introducción a la antropología religiosa*, Estella: Ed. Verbo Divino.

* Més els apartats sobre religió, mite, símbol i ritual dels manuals d'antropologia social i cultural.

Monografies recomanades

- Geertz, Clifford 1994 (1968) *Observando el islam*, Barcelona: Paidós.
- Griaule, Marcel 1987 (1948) *Dios de agua*, Barcelona: Alta Fulla.
- Leenhardt, Maurice 1995 [1941-42 y 1952] *La persona a les societats primitives*, Barcelona: Icaria.
- 1997 [1947] *Do Kamo. La persona y el mito en el mundo melanesio*, Barcelona: Paidós.

Lectures obligatòries

1*

- Durkheim, Émile 1987 (1912) "Definició del fenomen religiós i de la religió", a *Les formes elementals de la vida religiosa*, Barcelona: Edicions 62, pp.47-69.
- Godelier, Maurice 2000 (1972) "Hacia una teoría marxista de los hechos religiosos", a *Economía, fetichismo y religión en las sociedades primitivas*, Madrid: Siglo XXI, pp. 346-354.
- Geertz, Clifford 1987 (1973 [1966]) "La religión como sistema cultural", a *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa, pp.87-117.

2

- Durkheim, Émile y Marcel Mauss 1969 (1903) "De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives" a Marcel Mauss *Essais de sociologie*, París: Éditions de Minuit, pp.162-230. (Hi ha traducció al castellà. cf també la compilació Émile Durkheim 1996 *Clasificaciones primitivas (y otros ensayos de antropología positiva)*, Barcelona: Ariel, pp. 23-103).
- Turner, Victor 1980 (1967) "La clasificación de colores en el ritual Ndembu: un problema de clasificación primitiva", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI, pp. 65-102.

3

- Héritier, Françoise 1996 (1996) "Fecundidad y esterilidad. En el corazón del tejido ideológico" en *Masculino / Femenino. El pensamiento de la diferencia*, Barcelona: Ariel.
- Lévi-Strauss, Claude 1971 (1962) "La ciència del concret", a *El pensament salvatge*, Barcelona: Edicions 62, pp. 19-50.

4*

- Turner, Victor 1980 (1967) "Símbolos en el ritual Ndembu", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI, pp. 21-52.
- Turner, Victor 1988 (1969) "Niveles de clasificación de un ritual de vida y muerte" i "Liminalidad y *communitas*" a *El proceso ritual*, Madrid : Taurus, pp.13-53 i 101-136.

5*

- Douglas, Mary 1991 (1966) "Magia y milagro" a *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*, Madrid: Siglo XXI, pp.61-79.
- Herrenschildt, Olivier 1989 (1979) "Sacrificio simbólico o sacrificio eficaz", en Izard, M. y P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Júcar. pp.181-203.

- Lévi-Strauss, Claude 1974 (1958) "L'efficacité symbolique", a *Anthropologie Structurale*, Paris: Plon, pp. 213-234. (Hi ha traducció al castellà).

6*

- Belmont, Nicole 1989 (1979) "Superstición y religión popular en las sociedades occidentales", in M. Izard & P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Júcar, pp.55-73.

- Lupo, Alessandro 1996 "Síntesis controvertidas. Consideraciones en torno a los límites del concepto de sincretismo", *Revista de Antropología Social*, nº5, pp.11-37.

7

- Geertz, Clifford 1987 (1973) "Ritual y cambio social: un ejemplo javanés", *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa.

- Sahlins, Marshall 1989 (1979) "La apoteosis del Capitán Cook" en M.Izard y P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Ediciones Júcar, pp.321-359.

8

- Christian, William 1995 "La devoció a les imatges brunes a Catalunya. La Mare de Déu de Montserrat", *Revista d'Etnologia de Catalunya*, nº6, Febrer, pp.24-33.

- Delgado, Manuel 1997 "Exorcismo y martirio de las imágenes. La iconoclastia como violencia corporal en las sociedades mediterráneas", en F. Checa y P. Molina (eds) *La función simbólica de los ritos. Rituales y simbolismo en el Mediterráneo*, Barcelona: Icaria / ICA, pp.367-398.

-Lévi-Strauss, Claude 2001 (1952) *El suplicio de Papá Noel*, Madrid: del Taller de Mario Muchnik.

Nota 1: Caldrà lliurar ressenyes dels blocs de lectures assenyalades amb un *, més d'un altre bloc a triar d'entre la resta. Els comentaris de les lectures es faran en les Tutories Integrades. La distribució en grups per a les TI es farà el primer dia de classe.

Nota 2: Durant el curs es distribuirà una bibliografia recomanada per temes.

Assignatura: ANTROPOLOGIA DEL RITUAL I DE LES REPRESENTACIONS
SIMBÒLIQUES

Codi: 28686

Professora: Virginia Fons

Cicle: Segon

Semestre: Primer

Núm Crèdits: 7'5

Tipus: TR

Horari de classe:

Gr.2:	Dt-Dj	18.00-19.30
TI 2:	Dj	17.00-18.00
DT 2:	Dj	16.00-17.00

Despatx: B9-141

Telèfon: 93 581 3458

E-mail: Virginia.Fons@uab.es

CONTINGUTS

Després d'unes consideracions introductòries sobre la religió i uns aclariments previs sobre qüestions de terminologia, imprescindibles per a la comprensió de l'enfocament històric de la disciplina, el temari tractarà breument la teoria del símbol i el seu ús per l'antropologia, entrarà en les teories sobre el mite i se centrarà en el ritual. En aquest punt el curs entrarà tant en l'anàlisi de rituals tradicionals com els més contemporanis, tot dedicant un tema sencer als rituals de pas. En la darrera part del curs tractarem els medicaments tradicionals i la bruixeria com exemples particulars, i dedicarem el darrer tema al dinamisme del símbol i el ritual, on tractarem el debat entorn al concepte de sincretisme.

OBJECTIUS

En acabar el curs l'estudiant ha de conèixer les teories clàssiques sobre la religió, el símbol, el mite i el ritual, i ser capaç de descriure i d'analitzar un ritu en les seves característiques essencials i les seves representacions simbòliques.

TEMARI

Bloc temàtic I: La religió

Tema 1: L'antropologia social i l'estudi de la religió. Les teories clàssiques sobre religió.

Tema 2: Discussió de conceptes clau: naturalesa/cultura, natural/sobrenatural, visible/invisible, sagrat/profà.

Tema 3: Intent de definició del fenomen religiós i de la religió. El sincretisme.

Bloc temàtic II: El símbol

Tema 4: Teoria del símbol. El pensament simbòlic. Símbol, estructura i formes de classificació.

Tema 5: L'anàlisi simbòlic.

Bloc temàtic III: El mite i altres discursos (llegendes, contes i altres formes de comunicació simbòlica)

Tema 6: Teoria del mite i altres discursos.

Tema 7: L'anàlisi estructural dels mites.

Tema 8: Anàlisi de llegendes, contes, i altres formes de comunicació simbòlica

Bloc temàtic IV: El ritual

Tema 9: L'estudi antropològic del ritual (aproximacions teòriques)

Tema 10: Definició del ritual. Simbolisme ritual, procés ritual i drames rituals

Tema 11: La ritualitat en les societats tradicionals i contemporànies. Procés de canvi i de creativitat constants.

Bloc temàtic V: L'eficàcia simbòlica

Tema 12: La bruixeria i els rituals medicinals.

AVALUACIÓ

L'avaluació consistirà en tres parts: 1) Treball individual (d'unes 5 pàgs.) sobre un dels temes tractats a classe o que formen part del temari, que reflexi l'ús de certa bibliografia referida al tema escollit (30% de la nota). 2) Treball col·lectiu sobre l'anàlisi d'un ritual (30% de la nota). 3) Examen sobre les lectures obligatòries dels blocs temàtics (40% de la nota).

Tot el procés d'avaluació tindrà lloc durant el mes de gener. La data d'entrega del treball individual serà la mateixa que la de l'examen. El treball col·lectiu es presentarà a començaments del mes de gener.

TUTORIA INTEGRADA

Les Tutories Integrades estan encaminades a comprendre el contingut del ritual i la seva anàlisi. Es realitzaran en grups de treball reduïts.

DOCÈNCIA TUTORITZADA

La Docència Tutoritzada (DT) està encaminada en la resolució individualitzada dels problemes que plantegi el contingut del curs i les lectures obligatòries, i en aprofundir en la comprensió d'un dels temes per realitzar el treball individual. Cada alumne, haurà de passar pel despatx, al menys una vegada, per plantejar el tema del seu treball i aprofundir en la seva comprensió.

BIBLIOGRAFIA

Obres generals

- Cantón Delgado, Manuela 2001 *La razón hechizada. Teorías antropológicas de la religión*, Barcelona: Ariel.
- Díaz Cruz, Rodrigo 1998 *Archipiélago de rituales. Teorías antropológicas del ritual*, Barcelona: Anthropos.
- Duch, Lluís 1997 *Antropologia de la religió*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Izard, Michel y Pierre Smith (eds) 1989 (1979) *La función simbólica*, Madrid: Júcar.
- Meslin, Michel 1978 *Aproximación a una ciencia de las religiones*, Madrid: Ediciones Cristiandad.
- Morris, Brian 1995 (1987) *Introducción al estudio antropológico de la religión*. Barcelona: Paidós.

- Rubio Hernández, Rogelio 1988 *Antropología: Religión, Mito y Ritual*, Madrid: UNED.
- Waal Malefijt, Annemarie de, 1975 *Introducción a la antropología religiosa*, Estella: Ed. Verbo Divino.

Monografies recomanades

- Griaule, Marcel 1987 (1948) *Dios de agua*, Barcelona: Alta Fulla.
- Leenhardt, Maurice 1995 [1941-42 y 1952] *La persona a les societats primitives*, Barcelona: Icaria.

Lectures obligatòries del dossier

Bloc temàtic 1: La religió

- Evans-Pritchard EE (1991 [1965]) "Las teorías psicológicas" y "las teorías sociológicas", a *Las teorías de la religión primitiva*. Madrid: S. XXI, pp. 41-82 i 83-128.
- Durkheim, Émile 1987 (1912) "Definició del fenomen religiós i de la religió", a *Les formes elementals de la vida religiosa*, Barcelona: Edicions 62, pp.47-69.
- Godelier, Maurice 2000 (1972) "Hacia una teoría marxista de los hechos religiosos", a *Economía, fetichismo y religión en las sociedades primitivas*, Madrid: Siglo XXI, pp. 346-354.
- Geertz, Clifford 1987 (1973 [1966]) "La religión como sistema cultural", a *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa, pp.87-117.
- Héritier F. (1966) "Esterilidad, aridez, sequedad. Algunas invariantes del pensamiento simbólico", a *Masculino/Femenino. El pensamiento de la diferencia*. Barcelona: Ariel. Pp. 85-125.
- Leach E. (1989 [1976]) "La lógica del sacrificio", a *Cultura y comunicación. La lógica de la conexión de los símbolos*. Madrid: S. XXI. Pp. 111-116.
- Lupo, Alessandro 1996 "Síntesis controvertidas. Consideraciones en torno a los límites del concepto de sincretismo", *Revista de Antropología Social*, nº5, pp.11-37.

Bloc temàtic 2: El símbol

- Douglas, Mary 1991 (1966) "La profanación secular" i "Magia y milagro" a *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*, Madrid: Siglo XXI, pp.27-41 i 61-79.
- Durkheim, Émile y Marcel Mauss 1969 (1903) "De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives" a Marcel Mauss *Essais de sociologie*, París: Éditions de Minuit, pp.162-230. (Hi ha traducció al castellà. cf també la compilació Émile Durkheim 1996 *Clasificaciones primitivas (y otros ensayos de antropología positiva)*, Barcelona: Ariel, pp. 23-103).
- Turner, Victor 1980 (1967) "Símbolos en el ritual Ndembu" i "La clasificación de colores en el ritual Ndembu: un problema de clasificación primitiva", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI. Pp. 21-52 i 65-102.

Bloc temàtic 3: El mite

- Bidou P. (1989 [1979]) "A propósito del incesto y de la muerte. Un mito de los indios tatuyo del noroeste de la Amazonia" a Izard M. I Smith P. (eds.) *La función simbólica*. Madrid: Ediciones Júcar. Pp. 113-145.
- Héritier, Françoise 1996 (1996) "Fecundidad y esterilidad. En el corazón del tejido ideológico" en *Masculino / Femenino. El pensamiento de la diferencia*, Barcelona: Ariel.
- Lévi-Strauss, Claude 1971 (1962) "La ciencia del concret", a *El pensament salvatge*, Barcelona: Edicions 62, pp. 19-50.

Bloc temàtic 4: El ritual

- Turner, Victor 1988 (1969) "Niveles de clasificación de un ritual de vida y muerte" i "Liminalidad y *communitas*" a *El proceso ritual*, Madrid : Taurus, pp.13-53 i 101-136.
- Herrenschmidt, Olivier 1989 (1979) "Sacrificio simbólico o sacrificio eficaz", en Izard, M. y P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Júcar. pp.181-203.
- Lévi-Strauss, Claude 1974 (1958) "La eficacia simbólica", a *Anthropología Estructural*, Barcelona: Paidós. Pp. 211-227.
- Geertz, Clifford 1987 (1973) "Ritual y cambio social: un ejemplo javanés", *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa.
- Sahlins, Marshall 1989 (1979) "La apoteosis del Capitán Cook" en M.Izard y P. Smith (eds) *La función simbólica*, Madrid: Ediciones Júcar, pp.321-359.
- Christian, William 1995 "La devoció a les imatges brunes a Catalunya. La Mare de Déu de Montserrat", *Revista d'Etnologia de Catalunya*,nº6, Febrer, pp.24-33.
- Delgado, Manuel 1997 "Exorcismo y martirio de las imágenes. La iconoclastia como violencia corporal en las sociedades mediterráneas", en F. Checa y P. Molina (eds) *La función simbólica de los ritos. Rituales y simbolismo en el Mediterráneo*, Barcelona: Icaria / ICA, pp.367-398.
- Lévi-Strauss, Claude 2001 (1952) *El suplicio de Papá Noel*, Madrid: del Taller de Mario Muchnik.